

L a t w e e f c h u A w i s e s.

Dr. 17. Zettortdeenâ 26tâ Aprila 1834.

Ihfa pamahzifchana,
fâ auglu = kohki audsinajami, stah-
dami un kohpjami.

(Weigums.)

(Stattees Dr. 16.)

5) Peesihbidifchana, pee kirfcheem, apri-
kohseem un wirsikeem derriga.

Stahdi ruddeni jeb pawaffari nepohtetu kohku
appakfch pohmeta. Pirms stahdi apluhko labbi,
fa tas kohks wifslabbaki ar pohmeta kohka sarru
faweenojams irr. Skaldi to zelmu un papeht
winna plihsumu ar fibli. Sataifi to sarrinu fa
pee pohteschanu, tomehr fâ, fâ sarrina ahrypuf
misai nascha mugguras beesums irr. Ja tas sar-
rinfch negribb leektees, tad nogrees winnam no
appakfchas labbu gabbalu misas un kohku lihds
ferdei, tad weeglaki un taisnaki winnu warrefi
eespraust. — To weetu apfimehre un faseen, fa
pee pohteschanu. Stahkofchu rudden tas ar to
sarru wehl faweenohs sarrinfch itt tuwu pee poh-
teschanas weetu janogreesch.

Peesihmeschana. Pee wiffahm pohteschanahm
raksti rahditaja, no kahdas flakfas tee kohzini
pohyeti irr. — Lufko tikfufchi pehz fullu = far-
reem, un fur tee rahdahs nogrees.

IV. Kâ pohyeti kohzini audsinajami un
kohpjami.

Peektâ gabbâ.

Utmihkstini semmi stary kohku rehjahm. No-
grees faknu atwaffas un uhdens sarrus. Nonemm
pahrsenumus pohtetâs weetas. Pee ahtri aug-
dameem kohkeem wajag to 4tâ lihds 6tâ nebbetâ
pehz pohteschanu padarriht. Wiffu faufu kohku
pohtetâs weetas nogrees lihds saltai misai.

1) Kâ augstirumpigi kohki audsina-
jami.

Kad pohtetam sarrinam 2 lihds 3 ataugas irr,
tad nonemm diwas, ta taisnaka lai aug. Kad
diwi sarrini eepohyeti, tad nogrees to wahrgaku.
Appakfchejais pumpurs rehti derr rupjam. Kad
tas sarrinfch lihds jeb pa smuidri isaudsis, tad
nogrees to kahdu plauskas plattumu. — Katrs
greesens noteek slihpi wirf weenu pumpuri. Wis-
fas leekas atwaffas nospeed ar rohku dihgschanâ.
Zohs pa = augufchus kohzinus peeseen pee maseem
meefineem.

Peesihmeschana. Zohs fahnu atwaffas netohp
nogreesas schinni gabbâ, jo winnas tam rump-
jam fullu peewell un darra to resnaku.

2) Kâ semmirumpigi kohki audsina-
jami.

Semmu (lihds pufspehdu wirf semmi) pohte-
tus kohkus, audsini semmirumpigus. Kad poh-
tetam sarrinam 3 ataugas irr, tad nogrees to
widdeju. Tas kohks isfkattifees tad tã V. No-
grees abbas ataugas lihds 3 — 4 pumpuri. Kad
pehz to no katra pumpura weens sars isaug, tad
ruddeni jeb pawaffari nogrees abbas wirsejas at-
augas. Ne atstahj widdu nekahdu taisnu ataugu.
Jedalli sarrus fâ peenahkaks, un waddi winnus
allasch lai tahdu augumu dabbun kas fâ fekkuns
isfkattahs. Urri nahkamds gabbds pahfni sar-
rus lihds 3, 4 jeb 6 pumpuri. Wiffus leekus
pumpurus nospeed ar ihfchki. — Kad kahds
kohks tohti ahtri aug, tad atstahj tam kahds
kohka sarrus lai fullu istehre. Greesdams kuhfo
pehz kohka fahrtu, leelumu, wezzumu un wesse-
libu. Tas irraid jafinn, fa stipri sarri irr garri
un wahji ihfi greeschami. Gahda arri par koh-
ka glihtumu un auglibu.

Seftâ gabbâ.

Gahda, fa augstirumpigeem kohkeem stipris,

taifnīs rumpiīs aug. Tas atlezz weenigi no gudas greefchanas. — Pehrñā gaddā fahnu sarrus, kas nekad refnaki ka rakstama spalwa newaijag buht, nogrees glihti pee rumpja; bet kad zelms wehl kofti lohfaīns irr, tad negrees. Kad rumpjam 6 pehdu augstums irr, tad waijag winnam krohni taifht. Schinnī augstumā nogrees kohka gallu slihti pahr weenu pumpuri. Lufko, ka kohks trejōs jeb tšhetrōs sarrōs isdallahs un tā, ka winna krohnīs widdū tukfch paleef. — Bumberu kohks tukfchu krohni nepagehr; winsch warr augt arweenu us augfchu. Sestā un 7tā gaddā pehz fehshanu, un 4tā un 5tā pehz pohshchanu waijag kohkus pahrstahdiht.

Pee si h m e f c h a n a. Labbi irr, kad leelas wahtis ar pohšwastu jeb mahleem apfimehre. Kohku apgreefchanai janoteef pawaffari, kas tas labbakais laiks preefch teem. Pee usauguscheem un wezzeem kohkeem tohp nogreestis: wišs kas fakaltis un eedbešes, tee sarri kas rihwejahs jeb pa augstu isaugufchi; tāpat wišs uhdens atwaffas un masi sarrini, kas kahdas reises auglus neffufchi.

V. Kā kohki pahrstahdami.

Kad ta semme, kur auglu kohku dahrsu eetaifht gribbi, sahlaina semme irr, tad waijag to weenu gaddu papreefch 2 pehdas dsillu usrakt. Suhdo winnu un apstahdi weenu gaddu ar kartupeleem. Kad ta flapja irr, tad rohž grabwjus. Weens eefalnis, prett deenas widdus puffi, irr ta labbaka weeta auglu kohku stahdijumeem.

Tas wišfulabbakais laiks kohkus pahrstahdiht, irraid ruddens; bet kad paspeht newarrei, tad darri to laiku pawaffari.

Kohkus iszeldams taupi winnu saknes; tadeht atneimm papreefch wišsu semmi saknehm no wirfus un rohž wišapfahrt kohkam tik dsillu, ka winnu bes warras un fshadi warr iszelt. Tahs faspaiditas saknes nogrees no appafshas augfchuw paslihti lihdsenas.

Waddatus un druzin apfaltufshus kohkus eeleez astonas deenas ilgi ar wišsu rumpi semmē, tā kā tiffai sarru galli ahra paleef.

Dalli samu auglu kohku dahrsu pehz schnohri taifnās rehjas 24 pehdas tahlu, pee leelt augda-

meem kohkeem lihds 30 pehdas atstattu weenu rehju no ohtras.

Upsihme stahdamas weetas ar maseem meetineem. Rohž bedres pehz kohka un winna fakau leeluma; bet druzin plattakas ne ka kohka saknes sneeds. Pirms stahdi eedurr meetu. Kad ta semme wellenaina irr, tad leez tahs wirfū nogreestas wellenas bedres dibbenā, sahes puffi us appafschu.

Paihfini kohka sarrus lihds 4 jeb 6 pumpuri. Nestahdi kohku dsittaku, ne kā winsch papreefch bija, isplatti saknes pareisi, un darri jo prohjam, kā pee stahdshchanu kohku fsholā mahzihts. Kad wišs saknes apfahstas irr, tad peemihdi semmi palehni ar kahjahm. Bet kad semme drehgna irr, tad nebuhs dauds mihiht nedf tik pahrlēeku faleet. Katru stahditu kohku peeseen pee meeta, bet papreefch leez kohkam seenamā weeta behrsa mišu apfahrt. Tas labbakais seenamais irr lufks un kafrekta fluhdsinas.

Pee si h m e f c h a n a. Kam mas ruhmes irr, newaijaga pa dauds bumberu kohkus — wairaf seemas = un ruddens =, ne kā waffaras = auglu kohkus stahdiht.

VI. Kahdas kohkeem flimmibas un ka winnas ahrstejamas.

Kohkeem flimmibas rohnahs: zaur apfahdehshchanu no zilwekeem un lohpeem, zaur neapfahpshchanu un nelahga pohshchanu, no pa treknu, zeetu, flapju jeb mahlainu semmi u. t. j. pr. Winnas irr daschadas, kā:

1) Deggums (Brand). Schis irr pasihstams no tahm tumschi farkanahm jeb melni bruhnahm weetahm pee rumpja.

Ahrsteshana: Isgrees wišsu eedeggufschu kohku lihds fallumam un apfimehre to weetu, arri wišsu rumpi, ar tahdu fimehru kas taifhts no

diwi trihsdallas prischa mahla, weenu pufs trihsdallas nedshsta falka, un weenu pufs trihsdallas gohwju fuhdu ar darwu, wišs kohpā famaisams.

2) Ghdejis (Krebs). Ahrste tāpat kā deggumu. Leez arri diška dubtus pee saknehm.

3) Dseltena fehrga, kad lappas waffaras widdū peepeschi dseltenas tohp un nobirst. Dohd

kohkam trefnaku semmi un usleji wirf faknehm
wirzu, sohmasgas un lohpu affini.

4) Misas saylischana. Gegrees ar assu nasi
kohkam misa, bet ne pa dsillu.

5) Suhna. Lectus laika nokaffi to. Masga
kohku allasch ar seepju uhdeni jeb fahrnu, jeb
apwitte kohka rumpi ar kalki.

6) Kraupis. Nokaffi to, un apfinehre kohka
rumpi ar to finehru Nr. 1.

7) Swecku tezzeschana. Nogruid winnus,
in verse to weetu, fur swekki istekk, ar faufu
semni.

Lohpi un kostoni, kas kohkeem skahdi
darra.

1) Saffi. Upsen kohkus ar sfujahm, tad
saffi winnus newarreh's apkrinst; to apkrinstu
weetu isgrees.

2) Kurinji un pelles. Prett kurnjeem leez
winnu allas, mirruschus wehshus jeb masus
gabbalus duhmôs kaltetas filkes. Prett pellehm
roh'z pohdus winnu allas, jeb ar nahwigahm sah-
lehm fataifitus meddus = rauschus jeb firmus.
Urridsan uhdens daudsfahrt allas leets, nonahwe
jeb aisdjenn winnus.

3) Tahypi. Isnihzini winnu perreflus. Sa-
flappe seepes ar uhdeni schuhmês un apflappe
wiffu kohku ar to. Pee augsteem kohkeem: seen
fahdu luppattu fahrts galla, eimehrze to seepju
uhdeni un apflappe ar to tahypus; tee kriht tad
nohst us semmi. Bet isnihzini winnu perreflus
tahs fatihtas, fakaltuschas un nokahruschas
eedseltenas lappas nofrattidams, kas jafadedsina.

4) Lappu uttes. Wahri tabbaku uhdeni un
masga ar scho uhdeni tahs uttainas weetas.

5) Skudras. Leez sprahguschas Mei-wab-
boles appafsch kohku (scho barribu skudras lohti
mihlo), nokauj tahs tad ap schihm wabbolehm.

Kohku neauglibu warr daudsfahrt isahrsteht,
zaur stipru greefchanu, jeb faknu nogruchchanu, jeb
pahrstahdichchanu, kad kohks naw pa dauds leels.

Peesihmeschana. Kas pilnigaku un plaschafu
mahzibu dabbuht grihb, ne ka schè peemin-
nehts, lai luhko Sihgra dahrsa grahmatâ, ar
wahrd: „Zas ahbolu dahrsneek.“

J. P.

M i h k l a.

Jebfchu es weenumehr kluffu stabru, tomehr
terw rahdahs: itt. ka es weenumehr prohjam tez-
zetu. — c3.

J e h r i n s c h.

Zauns jehrinisch pirmureis ar mahli
Lihbs aisdgahje us gannibu,
Un abbi bij eepreezinati,
Bet jehrinisch lezz ar lihgsimibu.

Nu winni nahf pee uppes mallas,
Kur sahle bij un puffites,
Zè winni ehd pehz sawas wallas
Un pluhz tahs prischas sahlites.

„Pee krafta tiffai ne eij klastu,
„Tu eegrinsti besdibben!
„Alf fargees, dehlin, jell ar prahtu,
„Ka nahwes breefmâs ne krihti!“

Zâ mahte mihlodama sauka.
Bet jehrinisch skattahs uhdeni,
Un krafta puffu bilde jauka
Za wildama welt tuwaki.

„Alf behrin! — mahte sauz — jell behdi,
„Lai wiltigs krafts tew ne mahna.
„Kad uhdens wilnus jau pasneedsi,
„Zad tee tew eerauf dsittumâ.“

Un jehrinisch mahtei labpraht klausa,
Un greefchahs nohst no breefmibas.
Un fur ta ganniba bij saufa,
Zas paehdahs eeksch lihgsimibas.

L.

T e e f a s f l u d d i n a s c h a n a s.

Jè teem teefas raksteem tahs Wentespils aprinku
teefas.

Par to atskatu mantu to nelaiku laulatu draugu
Ulrich Friedrich Ummel un Dorothea Ummel, dsimm.
Meier.

Notizis 10tâ April 1834.

Us pawehleschanu tahs Keiserik's Majesteetes,
ta: Patwaldineeka wiffas Kreewu Walfs 1c. 1c. 1c.

f p r e e d u m s:

Us peeklahjigu luhgchanu to zaur teefahm eezeltu

wehrminderu to atstahdu behrnu un mantas nehmeju to nelaiku Ummelu, tohp tas termihns par pahrdohschanu us uhtrupi to pahrdohdamu pee tahs atstahdas mantas peederrigu kustumu leetu, kurras eeksch ta inventariuma norakstias, ko teefas sehdeschanaas deenâs schihs teefas kanzleis un arri pee teem wehrmindereem to peeminetu behrnu warr eestattitees — us 3scho Mei f. g. eeksch Ugahles Jaunas muischas (Die-drichstein) noliktis, un teem Ummelu wehrmindereem tohp peefohdinahds, scho spreedumu zur Bahzu un Latweeschu Uwijschu wisseem sinnamu darriht, ka arri Wentespils, Wiltenes un Ugahles basnizâs to list pafluddinahs. No teefas puffes.

Zal deenâ kâ augscham minnehts.

Zërâstihds un us tizzibu apstihmehts no

D. Michelfohn,

Wentespils aprinku teefas sekrethrs.

Wissi tee, kam kahdas taisnas parradu prassischanaas no ta pee leelas Versteles muischas peederriga fainneeka Breediku Jehkaba buhtu, kurram sawas mahjas inventariuma truhkuma dehl nonemtas, un par kurramantu konkurse nospreesta, tohp usâizinati, lai tee wisswehlaki lihds 14to Juhni mehnescha deenu f. g. pee schihs pagasta teefas peeteizahs un sâgaida, ko likkumi spreedihs.

Leelas Versteles pagasta teefa 14tâ Aprila 1834. 3

† † † Benzehn Krischjahn, pagasta wezzakais.
R. Stengel, pagasta teefas fribweris.

Wissi tee, kam kahdas taisnas parradu prassischanaas pee ta pee leelas Versteles muischas peederriga fainneeka Pahnu Jurra buhtu, kurram sawas mahjas inventariuma truhkuma dehl nonemtas un par wianamantu konkurse nospreesta, tohp usâizinati, lai tee wisswehlaki lihds 28to Meija mehnescha deenu f. g. pee schihs pagasta teefas peeteizahs un sâgaida, kas pehz likkumeem spreests taps.

Leela Versteles pagasta teefa 2trâ April 1834. 1

† † † Benzehn Krischjahn, pagasta wezzakais.
R. Stengel, pagasta teefas fribweris.

Us pawehleschanu tahs Bauffas aprinka teefas tohp no Lambertmuischas pagasta teefas sinnamâs darrihts, ka tas scha pagasta puistis Jehkabs no Dadschu mahjahn, weena parrada no 20 Judr. rub. labbad, us atdeeneschannu uhtropê isfohlhts taps, un tas isfohlischanas termihns us to 24tu fullu mehnescha deenu noliktis irr.

Lambertmuischas pagasta teefa 3imâ Merz 1834. 1

† † † Pufse Mikkell, pagasta wezzakais.
(Nr. 27.) G. Wilhelm Klemenß, pagasta teefas fribweris.

No Dunalkas un Sallenes pagasta teefas tohp wissi tee, kam kahdas taisnas prassischanas pee ta Sallenes fainneeka Pauku Unsa buhtu, kas sawas mahjas truhkuma dehl atdewis, ussautti, lai wisswehlaki lihds 1oto Juhni f. g. pee schihs pagasta teefas peeteizahs.

Sallene, gtd April 1834. 3

Rudsemneeks Jannis, pagasta wezzakais.
(Nr. 13.) C. F. Günther, pagasta teefas fribweris.

No Dunalkas un Sallenes pagasta teefas tohp wissi tee, kam kahdas taisnas prassischanas pee ta Sallenes fainneeka Kalneeku Ehrnesta buhtu, kas sawas mahjas wezzuma labbad atdewis, ussautti, lai wisswehlaki lihds 1oto Juhni f. g. pee schihs pagasta teefas peeteizahs.

Sallene, gtd April 1834. 3

Rudsemneek Jannis, pagasta wezzakais.
(Nr. 12.) C. F. Günther, pagasta teefas fribweris.

Zitta fluddinafchana.

Za pee Kuldigas Kalnamuischas peederriga rummel sweije taps no Jahnem 1834 us weenu gaddu, un tahs sweijmeistera mahjas, ar peederrigeem laukeem, dahrseem un plahwahm, us 12 gaddeem us nohmu isdohias, un tifs tanni 8td un 1otâ Meija f. g. pee Kuldigas pagasta teefas isfohliti. Pee muischas waldischanaas un pagasta teefas tohp peerahdihts, kahdâ wihse ta nohmu isfohlischana nowehleta. 2

W r i h w d r i k k e h t .